

HANDLINGSPLAN MOT KRENKINGAR OG MOBBING

I

Prosessar og tiltak:

- Følge med og fange opp
- Gripe direkte inn
- Varsle
- Undersøke
- Sette inn tiltak og evaluere

HOVEDMÅL:

Undheim Barnehagen har NULLTOLERANSE for mobbing og krenking

DELMÅL:

- **Alle tilsette skal arbeida aktivt for å oppretthalda eit trygt og godt oppvekstmiljø i barnehagen.**
- **Alle tilsette skal ha ei felles forståing for kva mobbing og krenkingar er, og vite korleis ein skal handla når det oppstår.**

Formål med planen:

Barnehagen skal ivareta det enkelte barns rett til et fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel, lek og læring. Denne planen skal ha som formål å informere føresatte og ansatte om barnehagens innhold og arbeidsmetode for:

1. Forebygge,
2. Fange opp, og
3. Handle, dersom det observeres eller vert oppdaga at eit barn eller en barnegruppe opplever krenking og/eller mobbing av andre barn og/eller voksne. Barnehagen skal etter §41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid mot mobbing, innføre aktivitetsplikt og skjerpet aktivitetsplikt (§43 skjerpet aktivitetsplikt dersom en ansatt krenker barn i barnehagen) for å sikre at barnehagen etter §42 Plikt til å sikre at barnehagebarn har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Aktivitetsplikta krev at barnehagen følger med på korleis barna har det, undersøker og sett inn tiltak når personalet eller føresatte har mistanke om at eit eller flere barn ikkje har det bra i barnehagen.

BARNEHAGELOVA:

§41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid mot mobbing, innføre aktivitetsplikt og skjerpet aktivitetsplikt. Nulltoleranse og forebyggende arbeid - Barnehagen skal ikkje godta krenkingar, og alle som arbeider i barnehagen skal gripe inn hvis eit barn vert utsett for krenking.

§42 Plikt til å sikre at barnehagebarn har eit trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Plikt til å sikre at barnehagebarna har eit trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt) – Alle som arbeider i barnehagen skal følge med og melde frå ved mistanke om at et barn ikkje har et trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen skal undersøke saka og sette inn egna tiltak. Barnehagen skal også lage ein skriftlig plan når det blir gjort tiltak i ei sak.

§43 skjerpet aktivitetsplikt dersom ein ansatt krenker barn i barnehagen Aktivitetsplikt krever at barnehagen følger med på korleis barna har det, undersøker og setter inn tiltak når personalet eller føresatte har ein mistanke om at eit eller fleire barn ikkje har det bra i barnehagen . Dersom ein som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annen som arbeider i barnehagen krenker eit barn, skal vedkommende straks melde fra til barnehagen sin styrer. Hvis det er mistanke om at styrar krenker eit barn, skal det straks meldast frå til barnehagens eigar. Aktivitetsplikta fremmer tydelig krav om kva ansvar barnehagen sitt personale har for å systematisere, organisere, strukturere og etablere rutiner, aktiviteter og praktiserende nærvær for å følge med og tilrettelegge

for et trygt og godt psykososialt miljø, som fremmer god helse, trivsel leik og læring. Barnehagen har eit ansvar for å sette inn tiltak og følge opp enkeltbarn og barnegrupper som trenger det.
Foreldresamarbeid er også sentralt i dette arbeidet. Barnehagen og foreldra sine samarbeidsoppgåver kjem frem av våre tiltaks – og oppfølgingsplaner
(Vedlegg bakerst i planen)

Barnehagelova seier at «Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap.» (Barnehageloven §1 Formål) Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) påpeiker at i barnehagen skal barna få oppleve seg selv som verdifulle, få venner og bidra til et sosialt fellesskap. Barna si fysiske og psykiske helse skal fremmest i barnehagen. Barnehagen skal bidra til trivsel, livslede, mestring og kjensle av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om eit barn opplever krenking eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette.

RAMMEPLANEN:

I Rammeplan for barnehage sitt innhold og oppgaver står det blant annet at

- barnehagen har ein samfunnsoppgave i tidlig forebygging av mobbing og krenkelser
- barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker mobbing
- personalet i barnehagen skal arbeide for et inkluderende miljø som motvirker mobbing
- sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av mobbing

MOBBING I BARNEHAGEN:

Den generelle debatten om mobbing i dag handler blant annet om innholdet i mobbebegrepet. For det finnes ikke en klar og felles oppfatning av hva mobbing er (i barnehagesammenheng). Tvert imot blir begrepet definert ulikt. Men noen enkeltdelar i definisjonene er det stor enighet om, andre deler gjør begrepet mindre aktuelt eller uaktuelt i barnehagesammenheng.

Dette er det stor enighet om:

- at mobbing innbefatter negative fysiske og/eller psykiske handlinger.
- det er bred enighet om at det som regel er en som blir utsatt for negative handlinger av flere. Det er vanlig å tenke at det er ubalanse i maktforholdet mellom partene, slik at det er vanskelig å forsvere seg.
- noen legger til at de negative handlingene må ha en viss frekvens eller hyppighet, og at de må foregå over tid. En svært vanlig oppfatning er at mobbing dreier seg om systematisk plaging, erting og/eller uteslutning. Med dette som forståelsesramme omfatter ikke mobbing negative enkeltepisoder, men her er forskere uenig.
- andre tilleggsfaktorer er at de negative handlingene er planlagte og/eller ondsinnede. Spesielt dette siste mener enkelte forskere ikke kan være tilfellet når det er snakk om små barn, og de hevder på denne bakgrunnen at mobbebegrepet helt klart ikke er relevant i en barnehagekontekst.

Definisjonar:

➤ Krenkende atferd:

Krenkelser, også kalt krenkende ord og handlinger, er et samlebegrep for negative ord eller handlinger som barn og unge opplever krenker for eksempel deres verdighet og integritet eller gjør at de føler seg ekskludert fra et fellesskap. Krenkelser kan ta ulike former. Begrepet omfatter alt fra enkeltstående ytringer eller handlinger, til gjentatte episoder. Det omfatter bl.a. mobbing, vold, rasisme, trakkassering og diskriminering. Krenkelser kan være direkte ord og handlinger, men også baksnakking, utfrysning, ryktespredning eller andre handlinger som gjør at barn og unge opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. Det kan være barn, unge og voksne som krenker. I barnehagen er det nødvendig å anerkjenne barnets opplevelse av krenkelsene. Barnehagene har en omsorgsplikt etter bhl. § 1 som innebærer at de må håndtere krenkelser. Rammeplanen krever også at personalet skal håndtere, forebygge, stoppe og følge opp mobbing og andre krenkelser i barnehagen.

➤ Mobbing:

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet.» Lund/Helgeland

Definisjonen vektlegger barnet si oppleveling av krenkelse knyttet til ekskludering fra fellesskapet, og de voksnes rolle i forhold til å tilrettelegge for inkludering av alle barn.

KVA ER MOBBING?

Vi skiller gjerne mellom direkte mobbing og indirekte mobbing: Når barn dyster hverandre, roper stygge ord eller blir ledd av, kan det høres og sees dersom voksne er til stede. Denne formen for mobbing er mer synlig enn indirekte mobbing. Den indirekte mobbeningen skjer mer lavmålt. Det er alt fra en liten kommentar: «du får ikke være med», til å løpe bort når barnet kommer. Og da snakker vi ikke om den ene gangen.

Direkte mobbing - når angrepet er åpent, som for eksempel slag, spark eller verbalt med skjellsord, krenkende og hånlige kommentarer eller trusler. Det er lettere å legge merke til den direkte mobbeningen i barnehagen. Barna som blir utsatt for disse handlingene er totalt avhengig av voksnes våkne blikk og handlekraft, tilstedeværende voksne.

Indirekte mobbing - sosial mobbing gjennom for eksempel utesenging, ryktespredning, bli frosset ut, stå utenfor vennegruppen, bli baksnakket eller ekskludering av lek. Vi snakker om de barna som gjentatte ganger opplever negative hendelser som avisning og utesengelse fra lek. «Ekskludering fra lek hvor barnet gjentatte ganger bevisst blir holdt utenfor, er den mest vanlige formen for mobbing i barnehagen». (Roland; mobbing i barnehagen)

Kva signal/ tegn kan vise at barn blir utsatt for mobbing og/eller krenking?

- søvn- eller konsentrationsproblemer
- depresjoner,
- irritabilitet

- angst,
- stiv nakke,
- vonde skuldre,
- mageproblemer,
- hjerteklapp og hodeverk
- barnet vil ikke gå i barnehagen (endring i atferdsmønster)
- barnet begynner å tisse på seg etter å ha vært tørr
- endrer spise- og sovevaner
- blir engstelig og redd (endring i atferdsmønster)
- blir oppfarende og fort sint (endring i atferdsmønster)
- får dårlig selvtiltak/-tillit
- nekter å fortelle hva som er galt (endring i atferdsmønster)
- plager yngre barn eller søsknen (endring i atferdsmønster)
- blir klengete og søker mer voksenkontakt enn før (endring i atferdsmønster)
- blir veldig stille og «usynlig» (endring i atferdsmønster)

AKTIVITETSPLIKT:

Aktivitetsplikt innebærer at ansatte har:

➤ **Plikt til å følge med:**

- Personalet skal følge med på relasjoner mellom barn og barn og voksne
- Personalet skal ha kjennskap til barns sårbarheter
- Plikten til å følge med handler om å inkludere SYSTEMATISK TILTAK, som rutiner for tilstedeværelse i barnegruppen og systematisk observasjon blant alle barna En barnehage skal kartlegge barnehagens fysiske miljø inne og ute, og vurdere (hyppig) nødvendig tilstedeværelse
- Personalet må være oppmerksom på barns atferd og reaksjoner, endringer i atferd og reaksjoner
- Personalet må følge med på signaler og tilbakemeldinger som kommer fra foreldrene - En barnehage kan ikke unngå ansvar ved å vise til at personalet ikke visste hva som forgikk, eller at de ikke hadde noe mistanke om noe galt

Videre betyr aktivitetsplikten:

- Plikt til å varsle barnehagens styrer
- Plikt til å varsle barnehagens eier
- Plikt til å undersøke
- Plikt til å sette inn tiltak
- Plikt til å utarbeide en skriftlig plan

Ansatte har plikt til å gripe inn ved krenkelser som mobbing, utstenging, trakkassering, diskriminering eller vold (der personalet er vitne til dette av barn eller voksne). Ansatte skal/plikter å gripe inn umiddelbart for å stanse negativ oppførsel eller utfrysning av barn. Det er barnets subjektive opplevelse som er gjeldende, og dersom barnet ikke opplever miljøet som trygt og godt (eks kan

være å tilrettelegge for at barnet hever sin sosiale kompetanse, slik at det lettere kan trives som en deltaker i samspill med andre) har barnehagen har plikt til å undersøke sak, og sette inn tiltak.

FOREBYGGING:

Me vil forebygge ved å arbeide for eit trygt og inkluderande barnehagemiljø:

- Me møter barn og foreldre med glede når dei kjem til barnehagen, og seier godmorgen med barnet sitt navn
- Me har forutsigbare dager og visuell dagsrytme
- Me er bevisst på barneperspektivet og barn si medvirking
- Me anerkjenner og er sensitiv for barnet sine kjensler og uttrykk, og hjelper barnet å sette ord på/vise desse
- Me brukar smågrupper i leiken
- Me ser og handlar når barn treng støtte i leik og samspel
- Me er åpne og viser toleranse og respekt for andre
- Me er lyttande og gir barnet tid og støtte til å formidle seg
- Me brukar humor og glede i frie og organiserte aktivitetar
- Me legg til rette for aktivitetar der det verbale språket ikkje er avgjerande for at barnet kan delta likeverdig i samspelet
- Me brukar alternativ suplerande kommunikasjon
- Me vil være varme og tydelige voksne, som er forutsigbare i samspel med barnet
- Me vil arbeide for at barnet skal oppleve likeverdige møte i leik og samspel

Verktøy me bruker (meir info om desse i årsplanen):

- Pedagogisk analyse

- Tras/ alle med
- BTI
- Steg for steg
- Gleding
- Vennebøkene
- Grønne tankar- glade barn
- Interetnisk leiketeori
- Se barnet innenfra (COS)
- Observasjon
- BUSSEN (trygg i fjell)
- Barnesamtalar
- Rutiner for oppstart/ den første tida i barnehagen
- Rutiner for samarbeid med foreldre
- Tema/ kompetanseheving på personalmøte/ planleggingsdagar
- Stine Sofie barnehagepakke
- UDIR- kompetansepakker om trygt og godt barnehagemiljø
-

TILTAK DERSOM KRENKING ELLER MOBBING OPPSTÅR m/meldingsrutiner:

**Personalet på avdelingane, saman med pedagogisk leiar,
har ansvar for å utføra fylgjande tiltak ved krenkingar og mobbing:**

➤ I forhold til barna:

- Oppfyllingssamtalar med dei involverte barna.
- Vurdera å informera heile barnegruppa (samling).
- Vurdera å oppretta eit sosialt nettverk rundt "offeret" (fadder)
- Ta saka opp i ped.leiar gruppa, ppt besøk og event i tiltaksteamet
- Dei tilsette vert informerte og får beskjed om å observera samspelet mellom barna det gjeld. Gå gjennom observasjonane kvar veke.
- Dei tilsette må utarbeida ein felles strategi for å stoppa krenking og mobbing umiddelbart.

➤ I forhold til foreldra:

- Pedagogisk leiar har ansvar for å informera foreldra når krenkingar og mobbing er konstatert.
- Foreldra til både mobbar og offer skal informeras umiddelbart.
- Ha samtale med dei involverte foreldra kvar for seg eller saman – avhengig av sak. Vurder det i kvart enkelt tilfelle.
- Vert enig med foreldra om tiltak som skal settas inn for å stoppe krenkingar / mobbing. Kva kan foreldra bidra med?

➤ **I forhold til barnehagen sitt oppvekstmiljø:**

- Barnehagen / avdelingane brukar jamnleg sjekklistene som ligg i handlingsplanen for å kontrollera miljøet i barnehagen/avd. Pedagogisk leiar har saman med dei andre tilsette ansvar for å utarbeida og gjennomføra videre tiltak. Styrar skal haldast orientert.

Trygt og godt barnehagemiljø

Alle barn i barnehagen har rett til eit trygt og godt barnehagemiljø

Me som arbeider i barnehage har plikt til å sørga for at alle barn i barnehage har det trygt og godt. Frå januar 2021 får me nye lovkrav gjennom §41, §42 og §43 i Lov om barnehager. Lovkrava skjerpar og konkretiserer korleis me skal arbeida med dette. Loven pålegger oss å arbieda forebyggande for at barn skal ha eit trygt og godt barnehagemiljø. Dette skal me gjera ved å arbeida kontinuerleg med å fremma helse, trivsel, leik og læring. Dette er eit felles ansvar for alle oss som arbeider i barnehagen. Det skal opplevast trygt og godt å gå i våre barnehagar.

Nokon barn kan ha ein særskilt sårbarbarheit som gjer dei meir utsatt for å komma i ein situasjon der dei ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø. Det er særleg viktig å kartlegga kven dei sårbare barna er, og å sørga for å vera i forkant før ein situasjon oppstår

Loven pålegg alle tilsette i barnehagen til å følga med, meld frå, undersøka og setja inn tiltak.

1. Følgja med og fanga opp

Alle tilsette har plikt til å følgja med på korleis barn har det og fanga opp det som skjer. Barnehagen må også arbeida aktivt og systematisk for å sikra seg at barna i barnehagen har eit godt og trygt barnehagemiljø.

2. Gripa direkte inn

Alle tilsette har plikt til å gripa inn for å stansa negativ ådferd eller krenkingar frå vaksne eller andre barn. Å gripa inn kan vera å inkludere eit barn som vert utesett, stoppa uønska hendingar, korrigera eller rettleia vaksne eller barn.

3. Melda frå

Dersom tilsette får mistanke om, eller kjennskap til at eit barn eller ei barnegruppa ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø, skal ein varsla styrar. Barnehagen har ei skjerpa aktivitetsplikt dersom det er ein tilsett som krenker eit barn med til dømes utesettenging, mobbing, vald, diskriminering eller trakkassering. I slike tilfeller skal alltid styrer varsle barnehageeigar.

4. Undersøka

Barnehagen har plikt til å undersøka saker så snart som mogleg. Målet med undersøkinga er å finna ut kva som ligg bak at eit barn eller ei barnegruppa ikkje opplever eit trygt og godt barnehagemiljø. Undersøkinga skal óg gje nok informasjon til å vurdera om barnehagen treng å setja inn tiltak.

5. Setja inn tiltak og evaluera

Barnehagen skal laga ein skriftlig plan når ein har beslutta å setja inn tiltak i ei sak. Planen skal seia noko om tiltak, gjennomføring og evaluering. Barn og foreldre skal så langt der er mogleg vera involverte i utarbeidning og evaluering av planen.

MELDING OM AT EIT BARN ELLER BARNEGRUPPE IKKJE HAR EIT TRYGT OG GODT BARNEHAGEMILJØ, ETTER BARNEHAGELOVA § 41,42 OG 43.

Vurder om meldinga skal unntas offentlighet etter offentlighetslova §§13 og forvaltningslova §13.1

Alle har rett og plikt til å følgja med på korleis barn har det og fange opp det som skjer. Styrer og barnehagen har plikt til å undersøke saken så snart som mogleg. Målet med undersøkinga er å finna ut kva som ligg bak at eit barn eller ei barnegruppa ikkje opplever eit trygt og godt barnehagemiljø.

1. Undersøkinga skal óg gje nok informasjon til å vurdera om barnehagen treng å setja inn tiltak.
2. Meldinga skal være forvarleg, og skal ikkje føra til gjengjeld til meldar eller dennes barn
3. Det må fremkoma barnets namn, slik at barnehagen kan undersøke og innhenta fleire opplysningar, samt å gje tilbakemelding til meldar om det er aktuelt
4. Undersøkinja skal leggjast i barnets mappe

Meldinga gjeld _____ (barnets namn)

Meldars namn,
mobilnr:_____

Meldars teknytning til
barnet/barnehagen_____

Dato:_____ Meldinga vart varsla via: Telefon Brev Personleg frammøte
Anna

Meldinga gjeld følgande forhold: (til dømes krenking, utestenging, mobbing, vald, diskriminering eller trakkassering)

Handlar meldinga om andre barn eller tilsette i barnehagen:

Meldinga vart motteken av _____
Dato _____

Undersøking i barnehagen:	Dato	Ansvarleg
Undersøking kring meldinga: (gjer kort greie for kva)		
Kva viser undersøkinga barnehagen har gjort:		
Vidare oppfølging/konklusjon etter undersøking		
Styrer er varsla		
Tilbakemelding til melder - barnehagen vert oppfordra til å informera om det er mogleg		
Oppfølging gjennomført / saka avsluttas/ det sette inn tiltak (Tiltak skal lagas i egen plan)		

Skiftlig plan, etter §42 i lov om barnehage

Når eit barn eller foreldra seier at barnet ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøka saka. Barnehagen skal så langt det finst eigna tiltak sørga for at barnet eller barnegruppa får eit trygt og godt barnehagemiljø. Det same gjeld når ei undersøking som barnehagen sjølv har sett i gang, viser at eit barn eller ei barnegruppe ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak.

Tiltaka skal veljast på grunnlag av ein konkret og fagleg vurdering. Barnehagen skal om det er mogleg involvere barn og foreldre i utarbeidelse og evaluering av plan.

Planen skal leggjast i barnet si barnemappe.

Barnets navn	Avdeling:	Født:	Dato for utarbeidning av plan	
Undersøkjinga viser			Plan nr:	
Delmål				
Hovedmålsetjing	Barnet skal oppleve å ha eit trygt og godt barnehagemiljø			

Tiltak	Ansvarleg	Tidsrom	Evaluering

Ansvarleg for planen:

Deltakere i arbeidet:

Sjekkliste 1 Barnehagen sitt oppvekstmiljø 4 g i året
Personalet sine relasjoner til barna

Spørsmål	Ja alltid	Ja oftast	Nei sjeldan	Nei aldri
Vert alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet? (innadvent/utadvent)				
Får nokre barn stadig positiv oppmerksamhet frå oss vaksnemeir enn andre ba				
Får nokre barn stadig negativ oppmerksamhet frå oss vaksne- meir enn andre barn?				
Kan ein sjå at det har vorte eit «mønster» i at vi vaksne har lettare for å tru på nokre barn si forklaring på konflikter enn andre i gruppa?				
Er det nokre barn i gruppa som vi vaksne tek meir kontakt med - og finne på fleire aktivitetar med , enn andre barn?				
Er det nokre barn i gruppa som vi vaksne tek mindre kontakt med - og sjeldan tek initiativ til aktivitetar med?				
Har vi vaksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjeld å fylgja dei opp / hjelpa dei?				
Vert nokre barn raskare avbrotne / avvist av vaksne enn andre, når dei tek kontakt med oss				
Er alle vaksne bevisst på at barn ikkje alltid klarer å skilla spøk / ironi				

Sjekkliste 2 Barnehagen sitt oppvekstmiljø 4 g i året Miljøet i barnehagen

Spørsmål	Ja alltid	Ja oftest	Nei sjeldan	Nei aldri
Er miljøet i vår barnehage prega av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er samspelet mellom barna prega av likeverdighet og veksling av kven som bestemmer og kven som til ei kvar tid får vera med?				
Er det ein trygg og avslappa tone , prega av humor, oppmuntring og glede				

Sjekklistene vert brukt til refleksjonar på personalmøte, og tiltak vert sett inn utfrå kva svar ein finn.

Ansvarsfordeling:

- **Styrar:**
Årleg gjennomgang og evaluering av handlingsplanen i barnehagen i personalet. At planen til ei kvar tid fylgjer myndighetene sine retningslinjer. Presentera planen for foreldre, FAU og SU.
- **Pedagogisk leiar:**
Ansvar for tema-arbeid om vennskap ,empati, sosial kompetanse på avd / i barnegruppa.
- **Heile personalet:**
Vera tilstades, vera aktive og tydelege vaksne, både inne og ute. Bry seg, ikkje sjå forbi.

Litteratur/ kompetanse (blir oppdatert med fleire)

For personalet:

- Mobbeadferd i barnehagen (Idsøe/ Roland)
- De er jo barne barn- om barnehagebarn og mobbing (Lund)
- Se barnet innenfra (Brandtzæg/Torsteinson/Øiestad)
- Pedagogisk Analyse (Nordahl/ Hansen)
- Like muligheter i lek (Zachrisen)
- Omsorg i en kulturell kontekst (Zachrisen)
- Trygt og godt barnehagemiljø (Martinsen)
- UDIR- kompetansepakker om trygt og godt barnehagemiljø
- Stine Sofie barnehageprogram
- Lek og inkludering i barnehagen (Pape)
- Mobbing i barnehage og skole (Lund/Helgeland)
-

For barna:

- Stine Sofie barnehageprogram
- Vennebøkene- basert på barnekonvensjonen (Palm)
- Frosken og vennene (Velthuijs)
- Frosken og den framande (Velthuijs)
- Ulla (Folkestad)
- Alle sammen teller (Rosskifte)
- Kunsten å møte en Bjørn (Otterlei)
- Gleding/ Lykke og Wilmer (Abrahamsen)
-